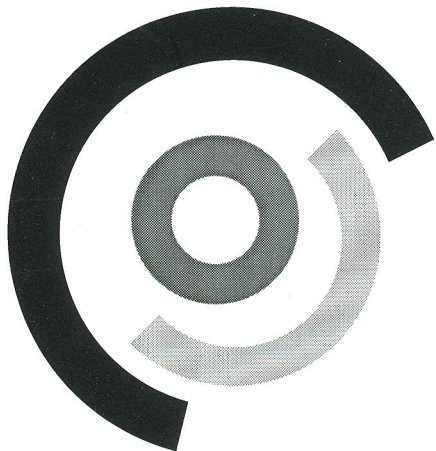

HRVATSKO DRUŠTVO FOLKLORNIH
KOREOGRAFA I VODITELJA

PRIMJENA FOLKLORNE GRAĐE NA SCENI

(zbirka sažetaka)

3. stručni skup
Hrvatskog društva folklornih koreografa i voditelja

Zagreb, Dvorana Hrvatskog društva skladatelja, Berislavićeva 9
6. studenoga 2004.

Zahvaljujemo se na potpori Ministarstvu kulture
Republike Hrvatske i Gradskom uredu za kulturu Grada Zagreba.
Ova je publikacija ujedno redovitim brojem biltena FOKA, br.
10 (1. listopada 2004.)

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i sveučilišna knjižnica - Zagreb
UDK 793.31(063) (048)

HRVATSKO društvo folklornih koreografa i
voditelja. Stručni skup (3 ; 2004 ; Zagreb)
Primjena folklorne građe na sceni:
(zbirka sažetaka) 3. stručni skup
Hrvatskog društva folklornih koreografa i
voditelja, Zagreb, 6. studenog 2004. -
Zagreb: Hrvatsko društvo folklornih
koreografa i voditelja, 2004.

ISBN 953 - 96523 - 2 - 4

I. Folklor -- Scensko izvođenje

441001095

PROGRAM

- 10.00 Otvaranje skupa
- 10.10 ***Izvorne folklorne skupine i reproduktivni folklorni ansambl:***
Vrijednosti, međuutjecaji i granice
KATICA TOMAC: Primjena folklorne građe na sceni (Koliko
drva treba nacijepati za jednu pjesmu)
GORAN IVAN MATOŠ: Folklorni magični krug
SENKA JURINA: Izbor programa reproduktivnih folklornih
ansambala u izvornom okruženju
- 11.10 Stanka
- 11.30 ***Folklor i individualne stvaralačke slobode u scenskoj primjeni***
folklor
TVRTKO ZEBEC: Primjena ili promjena - potrebe i mogućnosti
RAJKO PAVLIĆ: O scenskoj primjeni folklor iz perspektive
dionika suvremenog plesnog izraza
GORAN KNEŽEVIĆ: Autor, scena (i folklor)
- 12.30 Stanka za ručak
- 14.00 ***Napuci za uspješnost nastupa***
ENRIH MERDIĆ: Sastavljanje programa folklornog koncerta
- moj pristup
KREŠIMIR PLANTAK: Izbor folklornih sadržaja za scenski
nastup djece
MARICA TADIN: Glazba - važan dio dinamike plesnoga
scenskog djela
ĐURĐA PODVORAC: Psihofizička priprema plesača /
ansambla
- 15.20 Stanka
- 15.40 Rasprava: ***Vrednovanje folklorne izvedbe na sceni*** (moderator
Naila Ceribašić)
- 17.40 Zatvaranje skupa

SAŽECI

SENKA JURINA

Izbor programa reproduktivnih folklornih ansambala

u izvornom okruženju

Jedna je od osnovnih zadaća folklornih voditelja izbor programa koji će se uvježbavati i izvoditi na sceni. Pritom se nameće pitanje koje smjernice valja slijediti, odnosno na temelju kojih je činjenica potrebno odabrati koreografiju.

Pod pojmom reproduktivnih folklornih ansambala u izvornom okruženju podrazumijevam ansamble koji djeluju u regionalnim središtima i drugim manjim sredinama gdje pojedini segmenti narodnih običaja donekle još uvijek žive.

Ne zadirući u evoluciju, jasno je da je čovjek prirodno biće i kao takav njezin nedjeljiv dio. Razvoj je čovjeka uvjetovan raznim geografskim, klimatološkim, gospodarskim i političkim prilikama te su upravo pod tim uvjetima razvijene psihičke i fizičke različitosti među ljudima, odnosno među narodima. Narodni su ples i pjesma proizašli iz naroda kao psihofizička potreba izražavanja duhovnih stanja i emocija putem funkcionalno i estetski oblikovana pokreta i zvuka. Narodni je ples satkan od sviju prirodnih različitosti ljudskih zajednica, što određuje i njegove osnovne sastavnice - plesni obrazac (odnosno strukturu) i stil.

Plesni je obrazac definiran, mjerljiv, nerijetko i jedinstven. Kao estetska tvorevina pojedinaca, on je uslijed migracija prihvaćen i daleko izvan granica područja u kojima je nastao. Stil je također definiran, ali ne i mjerljiv. Autohton je i specifičan mikroregionalno, a temelji se na biomehaničkim sposobnostima pripadnika pojedinih zajednica. Stil je zapravo nasljedan i ima presudnu ulogu u istinitosti i kvaliteti prikazivanja narodnih plesova na sceni.

Važnost folklornoga stila najlakše je predočiti primjerom trokoraka kao najraširenijega plesnog koraka na našim prostorima. Isti se plesni obrazac izvodi u gotovo svim regijama Hrvatske, ali je karakteristično da se na sjeverozapadu pleše na cijelom stopalu, čvrsto, s izraženom vertikalom, u južnim se krajevima izvodi na prednjem dijelu stopala, mekano, sa sitnom vertikalom, dok se u istočnim krajevima pleše na cijelom stopalu sa sitnom ali naglašenom vertikalom.

Poneseni bogatstvom raznolikosti i ljepotom hrvatskih narodnih plesova, voditelji nerijetko odabiru koreografije temeljene na građi iz različitih regija. No postavlja se pitanje mogu li se plesači od jedne do druge točke transformirati iz Zgorca u Slavonca, iz Slavonca u Ličanina, iz Ličanina u otočana, itd. U tomu

će uspjevati samo pojedinci, ali ne i cijeli ansambli. A i pojedinci, kao natprosječno talentirani i iskusni plesači, će u tomu ustrajati samo neko vrijeme. Potom će se vjerojatno stopiti s većinom kojoj je nametnut neprirodan stil plesanja i kojoj, štoviše, pokušaji scenskoga transformiranja nagriza i njezin urođeni stil. Rezultat je toga ansambl koji plesove sviju krajeva Hrvatske pleše jedinstvenim stilom, stilom koji nije karakterističan ni za jednu hrvatsku regiju.

Nije stoga teško zaključiti da se pri izboru programa treba osloniti na načelo srodnih stilskih karakteristika. Primjerice, Zagorci će zasigurno najbolje otplesati zagorske plesove, izvrsno će predstaviti i prigorske, međimurske, posavske ili turupoljske, ali ako se upute u plesanje krčkoga tanca, teško da će u tomu biti puno istine.

GORAN KNEŽEVIĆ

Autor, scena (i folklor)

Pod autorskim stvaralaštvom podrazumijevamo stvaranje novih umjetničkih vrijednosti koje krasi originalnost, estetičnost, autentičnost i druge srodne kvalitete. Postoji li autorstvo u primjeni folklorne umjetnosti na sceni pitanje je koje si je malotko postavljao i na njega odgovarao. Bolje rečeno, u folklornoj je umjetnosti uloga pojedinca/stvaratelja "skrivena" ili ju se "negirana". Ustaljeno je shvaćanje da u folklornoj umjetnosti nema autorstva jer je sve već stvorio narod kao kolektivni autor. Takvo shvaćanje smatram pogrešnim jer, s jedne strane, nije sve što je narod stvorio umjetnički vrijedno i, s druge strane, narodne su umjetničke vrijednosti stvorili narodni stvaratelji – pojedinci, a narod ih prihvatio. Najbolji je primjer tomu Florijan Andrašec, autor mnogih veoma popularnih međimurskih popijevki koje obično pripisujemo Međimurcima.

Svaka izvedba folklor na sceni zahtijeva autorski rad jer je on osnovnim zakonom scene. Autorstvo započinje već samim izborom folklorne građe za scenu. U skladu s vlastitim estetskim kriterijima, folklorni stvaratelji odabiru autentične i estetski vrijedne plesnoglazbene tvorevine, pridaju im scenske (nove) vrijednosti i istodobno nastoje očuvati duh i dah ljudi određenoga kraja. Folklorna je građa svojevrsnim predloškom kojemu autor udahnuje život i interpretira ga sukladno vremenu u kojemu stvara. Folklor se ne mijenja utjecajem civilizacije na "izvor" nego sukladno promjenama autorskih senzibiliteta. Folklorna građa na izvoru nestaje ili blijedi, pa joj upravo autorska imaginacija daje izvorni smisao, ljepotu i dugovječnost. Primjerice, pjesma "Klinčec stoji pod oblokom" doživjela je mnogobrojne obrade, svaku potpisuje autor aranžmana i sve su one međusobno različite jer je izvorni predložak svaki autor pročitao na drukčiji, svojevlastan način. Dakle, autorstvo je, barem načelno govoreći, neupitno. Problem je tek u njegovoj razini: od autorskog do neautorskog rada (kopiranja), od svjesnog do nesvjesnog autorstva, originalnog ili reproduktivnog, uspješnijeg ili manje uspješnog autorstvu.

Kad u današnje doba govorimo o folkloru podrazumijevamo njegovo scensko izvođenje jer on danas, i u seoskim i u gradskim sredinama, u pravilu živi na sceni. Scena ima svoju magičnost i neodoljivu privlačnost; folklornim izvođačima i stvarateljima daje smisao, poticaj i opravdava sav trud uložen u uvježbavanje određenoga folklornog programa. Očigledno je cijela folklorna djelatnost nezamisliva bez scene, budući da u našoj praksi još uvijek nisu saživjeli alternativni programi uvježbavanja folklor u pedagoške svrhe, radi rekreacije ili zabave. Scenu stoga smatram glavnim čimbenikom opstojnosti folklorne djelatnosti. Osim toga, pojedina su scenska djela u današnje doba postala vrlo korisnim predloškom za revitalizaciju folklor u krajevima gdje je on već nestao.

Još od vremena kad se folklor prvi put "popeo" na scenu traju dvojbe i propitivanja o smislu, opravdanosti i umjetničkoj vrijednosti folklor na sceni.

Temeljno je pitanje treba li nam on uopće na sceni, i u kojemu obliku. Prirodno ili umjetničko, autorsko ili narodno, izvorno ili stilizirano neki su od prijedora koji do danas nisu u potpunosti razjašnjeni i definirani. Ljudi su nekoć živjeli svoje pjesme, plesove i običaje, a duhovna im je supstance bila neraskidivo povezana s kontekstom nastanka i opstojnosti tih oblika. Za razliku od toga, balet ili drama, primjerice, umjetnički su izrazi koje pojedinac, stvaratelj stvara isključivo za scenu. Ukratko, na sceni se određeni sadržaji izvode u skladu sa scenskim zakonitostima, dok se folklor u svom temeljnom smislu živi u spontanom događanju i odvijanju. Kao takav, on jednostavno nije stvoren za scensko izvođenje i otuda proizlaze svi dosadašnji prijedori takvih pokušaja. Na sceni folklor treba izvoditi a ne ga živjeti!

Kritička misao i publika prepoznaju danas u folkloru uglavnom njegovu društvenu, a manje i njegovu umjetničku vrijednost. Možda smo za takvo stanje i sami krivi jer smo se predugo zadržali ispod "nepromoćivog kišobrana" nacionalno i društveno korisnoga rada. On je osiguravao i opravdavao naše djelovanje, pa nismo imali potrebu isticati vlastito stvaralaštvo. Ili možda u njega ni sami nismo vjerovali.

GORAN IVAN MATOŠ

Folklorni magični krug

Poznato je da je ples usko vezan uz godišnje običaje i njihovu magiju. U svojem ću izlaganju iznijeti neka razmišljanja i zapažanja o tomu kako se u današnje doba taj poganski krug reflektira na sam ples.

Kako je opisano u mnogim etnološkim studijama, magijska godina započinje buđenjem zemlje u proljeće, a završava o pokladama slanjem svega lošega u dim. I tako godinu za godinom, svake godine sve iznova.

Moji plesni primjeri možda i nisu izravno usporedivi s gore navedenim primjerom, no prateći posljednjih desetak godina naše folklorne ansamble i izvorne folklorne skupine došao sam do spoznaje da i oni prolaze svojevrsnom kružnom putanjom, makar i u nešto duljem vremenskom razdoblju.

Riječ je zapravo o načinu predstavljanja folkloroga blaga ili, bolje rečeno, o načinu suživljavanja s folklornim blagom. Čarolija se folkloroga kruga temelji na metamorfozi izvorne folklorne skupine u folklorni ansambl, i obratno, a između svakog se završenog kruga može pojaviti određeno razdoblje stagnacije.

Izvorne folklorne skupine po definiciji žive folklor svoga (i samo svoga!) zavičaja. Međutim, svakim se danom broj izvornim folklornih skupina smanjuje. Tomu pogoduje nekoliko razloga, od kojih dva zasigurno prednjače: razvoj modernoga društva, uključujući i mijenjanje običaja koji pogoduju očuvanju izvornih folklornih skupina, i scena.

Razvoj modernoga društva, industrijalizacija i globalizacija doveli su do raspada seoskih zajednice, migracija seoskog stanovništva i pretvaranja sela u predgrađa. Zatiranjem sela gube se i narodni običaji, koji su izuzetno važni za opstojnost izvornih folklornih skupina. S druge strane, pojavljuju se razne smotre i smotrice folklor, mnoge s epitetom "izvornih". Samom pojavom na određenoj smotri i prvim svojim scenskim korakom, izvorna folklorna skupina gubi svoju bit, izlazi iz konteksta običaja.

Metamorfoza počinje!

ENRIH MERDIĆ

Sastavljanje programa folklornog koncerta † moj pristup

Prilikom sastavljanja programa vodim brigu o nekoliko vrlo važnih načela. Najvažnije je zasigurno programsko načelo. Program treba sastaviti tako da bude kvalitetan i zanimljiv publici koja ne zna mnogo o folkloru, ali i da zadovolji stručnjake (koreografe, glazbenike, etnologe). Pri odabiru programa pruža se mogućnost prikaza širih (npr. panonska zona) ili užih područja (npr. Baranja), a mogući su i tematski koncipirani programi (npr. svatovski običaji). Najčešći su, međutim, folklorni koncerti koji prikazuju folklorne tradicije cijele Hrvatske.

Kvaliteti folklornog koncerta umnogome pridonosi i dinamičko načelo. Program treba sastaviti tako da se dinamika koncerta mijenja, pri čemu bi najdinamičniju točku trebalo smjestiti na kraj, jer se zadnji dojam najviše pamti. Treba voditi računa i o trajanju koncerta. On ne smije biti ni predug ni prekratak, što je međutim izravno povezano s dinamikom koncerta. Koncert može biti u jednom ili u dva dijela. Ako je u jednom, onda je njegovo optimalno trajanje od 60 do 80 minuta. Ako je u dva dijela, ne bi smio biti duži od dva sata.

Program treba sastaviti šaroliko, koristeći i duže i kraće točke. Nizanje koreografija može biti teško za praćenje, pa je potrebno ubaciti poneke kraće točke (npr. vokalnog solistu, solistu na tradicijskim glazbalima, instrumentalnu točku). Upravo takve točke mogu biti pravim biserima u programu, no ne bi smjele biti preduge jer time izgube na ekspresivnosti.

Vrlo se često postavlja pitanje treba li u programe folklornih koncerata uključiti vokalne soliste. Ja smatram da treba jer su i oni dijelom naše tradicije. Pritom međutim valja pripaziti da takve točke ne budu preduge (npr. da ispunjavaju vrijeme potrebno za presvlačenje plesača) jer solist, ma kako dobro pjevao, ne može predugo zadržati pozornost publike.

Na publiku snažan dojam ostavljaju kontrasti kao što su brzo, sporo, s glazbom, bez glazbe, siromašne nošnje, bogate nošnje, bučno, tiho, velik broj plesača, mali broj plesača, itd. Stoga ih treba iskoristiti kao sredstvo ekspresije.

Gledatelj se na kraju koncerta treba zapitati: Zar je već gotovo? U tom smo slučaju uspjeli. Izgubi li pozornost jednom ili više puta tijekom koncerta neće si ni postaviti takvo pitanje, a to znači da nismo uspjeli.

Kao posebno bih pitanje izdvojio treba li folklornome koncertu konferansa. Ako je program sastavljen tako sam sebe jasno opisuje i ako postoji prateći pisani program, onda konferansa i nije nužna. No, ako već jest dijelom koncerta, moguće ju je realizirati na nekoliko načina: kao najave svake od točaka, nekoliko točaka, pola programa ili se pak može pojaviti samo na početku i na kraju programa. Koju god mogućnost izabrali, konferansi treba posvetiti punu

pozornost. Ona mora biti primjerena, odmjerena i pročitana s mnogo dostojanstva, jer u suprotnom može pokvariti dojam cijeloga koncerta.

Za dobar se folklorni koncert ne može napisati recept, ali je sigurno da sastavljač programa treba eksperimentirati!

RAJKO PAVLIĆ

O scenskoj primjeni folklor iz perspektive dionika suvremenog plesnog izraza

Kada se govori o scenskoj primjeni folkloru u Hrvatskoj onda se zapravo misli na tzv. Zagrebačku školu folkloru. Radeći kao koreograf na području suvremenog plesnog izraza, s folklorom, u širem smislu riječi, prviput sam se susreo upravo putem tzv. Zagrebačke škole folkloru. Od tog trenutka, on mi je neprestanim motivom i inspiracijom u mnogim plesnim projektima. No, ovdje ne bih govorio o tzv. Zagrebačkoj školi, već o nekim univerzalnim temama, što bi možda moglo potaknuti drukčija propitkivanja i iznalaženja rješenja u scenskoj primjeni folkloru.

Odmah se nameću sociološka i filozofska pitanja prava na različitost i individualnih stvaralačkih sloboda. Individualne se percepcije od pojedinca do pojedinaca veoma razlikuju, što po prirodi stvari dovodi do različitih pristupa svim društvenim temama i područjima ljudske djelatnosti. To se dakako odnosi i na scensku primjenu folkloru. Provedba je samo jedne ideje i pristupa strana ljudskoj perceptivnoj moći i slobodi ljudskoga duha, dovodi do monolitnosti pristupa i vremenom postaje sama sebi dovoljnom.

Razmišljajući o tomu, uvijek se prisjetim slike našega poznatog naivnog slikara koja tematizira sukob generacija i razmomilaženje stavova, a zove se "Pleti kotec kak tvoj otec". Ta je sintagma već dugo prisutna u odnosima folkloru i scene, i čini se da je situacija posve beskonfliktna. Mislim da to nije posve sigurna situacija, situacija kakvu bismo poželjeli, jer kako možemo procijeniti kvalitetu nečega ukoliko ga ne usporedimo s nečim drugim? Izostaje, dakle, tzv. facultas alternativa, koja je svakako poželjna i potrebna. Svaka prirodna i društvena pojava ima svoju alternativu. Postoje glavni pravci i njihove alternative ili oponenti. Želim naime sugerirati da bi pored tzv. Zagrebačke škole folkloru paralelno mogli egzistirati i drugi pravci i pristupi. To bi nam omogućilo da spoznamo i pravu vrijednost svakoga od pristupa i kvalitetu same folklorne građe. Na folklornim je stvarateljima da tu građu prikažu iz različitih aspekata umjesto da cementiraju jedan pristup, ma koliko on bio dobar ili čak savršen.

KREŠIMIR PLANTAK

Izbor folklornih sadržaja za scenski nastup djece

Učitelji folklornog plesa se često nalaze u nedoumici kada trebaju djecu pripremiti za scenski nastup. Osnovni je problem njihova neupućenost u primjerene sadržaje. Pitanja koja im se nameću su koje folklorne sadržaje izabrati i na koji ih način oblikovati. S djecom na sceni najčešće ne izvodimo samo plesne elemente (koji su, uz pjesmu, najčešći sadržaji koreografija) nego i prikaze običaja (fašnik, ivanjski ophodi, Svijećnica i dr.). Upravo zbog toga ne koristim naziv koreografija, već mi se boljim čini izraz scenski prikaz.

Glazbenoplesni sadržaji pogodni za dječje scenske nastupe su ritmizirani tekstovi (brojalice, rugalice, nabralalice, brzalice i sl.), dječje igre s pravilima, dječje igre s pjevanjem, folklorni plesovi, folklorne pjesme te sviranje na tradicijskim glazbalima primjerenima dječjem uzrastu.

Dakako da su i narodne nošnje sastavnicom scenskoga prikaza, no pitanje je njihova izbora dobro razrađeno u literaturi, a i etnolozi iz različitih institucija mogu nam u tomu pomoći svojim savjetima. Međutim, treba spomenuti da je veliki problem i malih i velikih folklornih skupina u tomu da se ne znaju oblačiti, tj. spremati tradicijsko ruho. Nakon što se ono nabavi, skupine se zbog neznanja potpuno krivo odijevaju. Zbunjeni su i voditelj i izvođači jer jedni tvrde da je ispravno ovako, a drugi da je ispravno onako. Nijedan seminar nije zasad uspio riješiti taj problem, pa on ostaje poticajnim razlogom za osmišljavanje nekih novih seminara.

Graditeljstvo i zanatstvo također mogu biti sastavnim dijelom scenskoga prikaza, kao kulise ili kao dio scenske dekoracije koju djeca sama mogu izrađivati. Lijepo je to organizirano na Seminaru folkloru panonske zone u Vinkovcima, gdje polaznici kolegija dječjih igara mogu naučiti izrađivati dječje igračke od plodina, drva ili tekstila, pokladne maske i dr. Polaznici ujedno uče izrađivati i narodni vez poput šlinge. Sve se to može koristiti u radu s djecom, a rezultati se, kao dio njihova stvaralaštva, mogu koristiti i u scenskim prikazima.

No, kada koristiti koje folklorne sadržaje? Na to nam kompleksno pitanje odgovor mogu dati samo DJECA. Učitelj folklornoga plesa ili voditelj može djetetu ponuditi razne folklorne sadržaje, koji su teži ili lakši s obzirom na stupanj psihofizičkog razvoja djeteta. Primjerice, nekom će devetogodišnjaku plesanje dučeca predstavljati veliki problem (posebice ako mu mi odrasli usto postavimo granicu od npr. barem 20 cm), dok će neki šestogodišnjak već prekrasno izvoditi taj skok (naročito ako ga ne opterećujemo visinom skoka). Dopustimo djeci da najprirodnijom metodom učenja, imitiranjem, oponašaju nas odrasle (svog učitelja ili voditelja), a nakon toga procijenimo jesu li pojedinačno i u cjelini spremni za izvedbu odabranoga plesa na sceni. Hrvatski je folklor jako bogat glazbenoplesnim sadržajima, te se stoga ne treba ograničavati na nekoliko dobro poznatih oblika. Uostalom, nije li cilj nas folklorista da iz zaborava izvučemo nepoznato i učinimo ga poznatim?

Često se griješi i u duljini scenskoga prikaza. Neka djeca nisu u mogućnosti biti osam minuta koncentrana na sceni. Ako se odaberu primjereni sadržaji i ako se pravilno scenski uobliče, jednako vrijedna može biti i izvedba koja traje samo tri ili četiri minute. Usto treba voditi računa o tomu da djeca budu odjevena sukladno regiji koja je sadržajem scenskoga prikaza i da im je odijevanje uredno (što umnogome ovisi o garderobijeru i suradnji s roditeljima).

U radu s djecom važna je i postupnost u usvajanju njima bližih i manje bliskih regionalnih tradicija. Trebalo bi, naravno, krenuti od najbližega zavičaja, pa preko šireg zavičaja i okolnih regija do obuhvaćanja cijele Hrvatske. Jedino se tako dijete sustavno upozna s okolinom koja ga okružuje.

Umjesto zaključka želim istaknuti da nam najpotpunije i najtočnije odgovore na sva nejasna pitanja neće dati ni etnolozi, ni psiholozi, ni pedagozi, ni drugi stručnjaci, već DJECA. Djeca kakva jesu. Jedinstvena, jednostavna i iskrena.

ĐURĐA PODVORAC

Psihofizička priprema plesača / ansambla

Svaki je nastup ansambla tijekom plesne sezone organski povezan sa svime što mu prethodi i slijedi. Možemo govoriti o neposrednim psihofizičkim pripremama pojedinaca i ansambla za nastup ili niz nastupa, no njihov su psihofizički status i, sportskim rječnikom rečeno, prikazani rezultati tek zavisnom varijablom, koja je povezana s mnoštvom drugih. Cjelokupni je rad s ansamblom i na psihofizičkoj razini stvaralačkim procesom koji seže od početaka rada do nastupa kao finalnih proizvoda.

Tijekom nastupa, ansambl je izložen psihičkoj napetosti i maksimalnom fizičkom naporu - intenzivnim i složenim stresovima. Stres je neizbježan i tijekom trenažnih opterećenja (probi) i na nastupima. U stanju stresa organizam razvija mehanizme koji štite njegov psihički i tjelesni integritet. Stoga u pripremi plesača / ansambla pažnju treba posvetiti i izučavanju procesa vezanih za same nastupe.

Aktualnosti ove problematike pridonosi velika raznovrsnost situacija u kojima se ansambl i plesači-pjevači nađu tijekom nastupa, posebno na cjelovečernjim koncertima i uzastopnim nastupima na natjecanjima ili turnejama. Nastup donosi specifično opterećenje i iziskuje prilagođavanje određenim uvjetima (veličini pozornice, podlozi, udaljenosti od garderoba, broju izlazaka, težini kostima, karakteristikama obuće, raspoloživom vremenu, mogućnostima za relaksaciju i oporavak između točaka i po završetku nastupa, meteorološkim uvjetima poput temperature, vlage, itd.). Posebno je važna sposobnost fokusiranja na SADA i OVDJE, stvaranja pogodne atmosfere i održavanja visoke motivacije za kvalitetan nastup. Mnogi detalji, uključujući i prehranu općenito, a posebno u tjednu i na dan nastupa, čine faktore uspjeha u složenoj situaciji kao što je cjelovečernji koncert folklornog ansambla.

MARICA TADIN

Glazba - važan dio dinamike plesnoga scenskog djela

Glazba je jednim od nezaobilaznih dijelova plesnoga scenskog djela. Sama je po sebi vrlo složena, te i prije svoje primjene u okviru plesnoga djela iziskuje poznavanje svih svojih sastavnica. Govoreći o glazbi najčešće opisujemo njezinu melodiju, ritam, tempo, izvođače, oblik, glazbeni slog, itd. Međusobno isprepletene ili pak pojedinačno naglašene u određenom trenutku, sve te glazbene sastavnice pridonose dinamici scenskoga djela. U glazbi se izmjenjuju glavni i sporedni dijelovi, a ponavljanje i kontrast, sličnost i raznovrsnost temeljnim su načelima gradnje unutrašnje strukture. Sve je to prisutno u svim glazbenim vrstama. No, odgovoriti na pitanje što od toga, kako i kada valja primijeniti u plesnom scenskom djelu, i još k tomu folklorne sadržaja, vještina je koju glazbenik unosi u scensko djelo te ga time oplemenjuje i obogaćuje.

Dinamičko je stupnjevanje jednim od najmoćnijih sredstava glazbene ekspresije. Očituje se u naglom ili postepenom prijelazu iz jednoga u drugi stupanj jačine izvođenja (npr. iz piana u forte ili crescendo i decrescendo). Pojedini su dinamički stupnjevi u vezi s afektivnim stanjima. Određeni stupanj dinamike daje frazi, odsjeku ili cijelome djelu određeni karakter. Dvije su osnovne vrste dinamike: terasna i nijansirana. I dok terasnu obilježavaju nagli prijelazi iz jedne dinamičke plohe na drugu, što se najčešće postiže izmjeničnim nastupima manjih i većih izvodilačkih skupina ili pak soliste i skupine, dotle se nijansirana dinamika postiže postepenim prijelazima. Slične su tomu i izražajne mogućnosti tempa, naglih prijelaza iz brže u sporiju brzinu izvođenja (i obrnuto) ili pak postupnog ubrzavanja (accelerando) i postupnog usporavanja (ritardando). Kad je riječ o glazbi u plesnom scenskom djelu, veoma je važna i koreografija, koja nam diktira broj glazbenih fraza. One se zbog ponavljanja moraju izbalansirati, za što se mogu koristiti i modulacije, odnosno prijelazi iz jednoga tonaliteta u drugi.

Cjelokupnoj dimanici plesnoga scenskog djela pridonosi i različitost zvučnih boja, što se postiže uporabom različitih instrumentalnih skupina ili izmjenama soliste i skupine. Dakako, uporaba je određenoga ekspresivnog sredstva ovisna o koreografiji i glazbenom materijalu kojim raspolažemo, no nadasve o autoru, koji i od najjednostavnije melodije može načiniti vrlo zanimljiv uradak, te na taj način oplemeniti plesno scensko djelo.

KATICA TOMAC

Primjena folklorne građe na sceni (Koliko drva treba nacijepati za jednu pjesmu)

Evo nas pred velikom dilemom: jesu li vrednije izvorne folklorne skupine ili reproduktivni ansambli, rad s jednim ili drugima? Je li doista riječ o njihovu bespoštednom sukobu ili smo taj sukob mi sami nametnuli? Zaslužuju li obje kategorije pravedno vrednovanje i jesu li one uopće u koliziji? U mom dugogodišnjem radu i s jednim i s drugima takvih kolizija nije bilo. Jednako je vrijedan rad i jednih i drugih, a svako veličanje jedne ili druge kategorije nije dobro i nikomu ne koristi. Svaku bi trebalo vrednovati zasebno, u okviru vlastite konkurencije.

Davno smo već zaključili da se mora očuvati naše nacionalno blago, bilo ono na području folklorne, pjesme, glazbe ili nekog drugog područja kao što su graditeljstvo, flora i fauna, geološke iskopine i sl. Ako moramo sačuvati izvor u plesu, kostimu, pjesmi i glazbi, onda nema sumnje da je rad s izvornim skupinama veoma važan. Jedino se na terenu i u radu s takvim skupinama može otkriti sve ono što je neistraženo, a toga je još veoma mnogo. Sve je manja mogućnost da će ljudi koji nam još mogu nešto reći o našoj tradicijskoj kulturi poživjeti dok se mi ne dogovorimo trebamo li raditi s izvornim folklorne skupinama ili bi se bolje bilo okrenuti reproduktivnom folkloru i Zagrebačkoj školi folklorne. Već zvone sva zvona da se pokupi narodno blago koje je još razasuto po terenu!

Svjedoci smo na mnogobrojnim smotrama folklorne u Hrvatskoj da se komisije opredjeljuju za izvornost, a skupine koje plešu reproduktivnu građu upućuju na njima primjerene smotre. Objе kategorije mogu dakle funkcionirati jedna bez druge, samo ih treba tako i usmjeriti. No, trebamo biti svjesni da reproduktivni folklor ne može bez izvorne građe, koju čuvaju izvorne folklorne skupine. Što je onda vrednije? U svojem ću se izlaganju osvrnuti na rad s izvornim folklorne skupinama i pronalaženje građe na terenu. Nastojat ću time predočiti mukotrpnost toga posla i probleme s kojima se susrećemo u svojim obilascima po selima u kojima još nikada nitko od stručnjaka nije bio.

TVRTKO ZEBEC

Primjena ili promjena - potrebe i mogućnosti

U svojem ću izlaganju na konkretnim primjerima komentirati promjene "folklorne građe" u vremenu i prostoru.

Pokušat ću naznačiti moguće odgovore na niz važnih pitanja: što smatramo folklornom građom i koje su njezine osnovne osobine; što mijenjamo njezinim postavljanjem na scenu, jesu li te promjene nužne i možemo li pritom ostati dosljedni osnovnim načelima folklornosti - spontanosti izvedbi i improvizaciji pojedinca; što izvedbu čini dobrom, a što lošom?

Organizator i izdavač:

Hrvatsko društvo folklornih koreografa i voditelja

Kopernikova 16, 10010 Zagreb

Programski odbor skupa: Goran Knežević (predsjednik), Vido Bagur, Naila Ceribašić, Andrija Ivančan, Senka Jurina, Goran Ivan Matoš, Damir Kremenić, Enrih Merdić, Željko Štajcer

Uređivanje, lektura, slog: Naila Ceribašić

Tisak:

Birotehnik- Oroslavje

Naklada:

400 primjeraka

Za nakladnika:

Goran Knežević